

Управління матеріалами для досягнення цілі 1,5°C

Нормативно-правова база ЄС щодо економіки матеріалів із низьким вуглецевим слідом

Березень 2024 року

 eunomia

Проект здійснюється за підтримки

Зверніть увагу, що цей звіт є незалежним, і не обов'язково відображає особисті погляди донорів.

Zero Waste Europe висловлює вдячність Європейському Союзу за фінансову підтримку. Зміст цього звіту не обов'язково відображає думку вищезгаданого донора. Донор не несе відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в цьому звіті.

Резюме

Зараз саме час на рівні ЄС створити дієву нормативно-правову базу щодо управління матеріалами, яка прискорить перехід Європи до циркулярної економіки, сприятиме потужній промисловій стратегії та спростить ведення бізнесу в Європі.

Аби змінити спосіб управління матеріалами, потрібно робити більше — з точки зору як масштабу, так і швидкості.

Аби змінити спосіб управління матеріалами, потрібно робити більше — з точки зору як масштабу, так і швидкості. Видобуток, виробництво, транспортування, використання та утилізація матеріалів суттєво прискорюють потрібну планетарну кризу: зміну клімату, втрату природи та біорізноманіття, а також забруднення та утворення відходів. Загалом у світі використання матеріалів спричиняє понад 55% викидів парникових газів і 90% втрат біорізноманіття на суходолі та дефіциту води.^{1,2}

До 2040 року поєднання наявних і вже запланованих заходів, зокрема пакет «Fit for 55», дозволить скоротити викиди в ЄС на 60% порівняно з 1990 роком. Однак, за даними Європейської науково-консультативної ради, до 2040 року викиди повинні знизитись на 90–95% порівняно з 1990 роком, щоб обмежити глобальне потепління на рівні 1,5°C і досягти кліматичної нейтральності до 2050 року, а сукупні викиди ЄС на 2030–50 роки мають вписуватись у жорсткий вуглецевий бюджет.³

Запропонована нормативно-правова база може допомогти зменшити викиди від використання матеріалів, що сприятиме скороченню витрат нашого вуглецевого бюджету на шляху до чистих нульових викидів. Як наслідок, ми зможемо легше здійснити перехід від неефективної, лінійної економіки, що споживає багато матеріалів, до циркулярної економіки, яка видобуває менше первинних ресурсів, використовує продукти та матеріали якомога довше та зберігає їх цінність наприкінці терміну служби.

Цей звіт визначає компоненти нормативно-правової бази, яка буде:

- **Використовувати силу єдиного ринку та зберегти його єдність**, забезпечуючи справедливую та конкурентоспроможну систему для всіх: бізнесу, промисловості та споживачів.
- **Мінімізувати адміністративний тягар** для підприємств, що працюють в ЄС.
- **Підтримувати придатну для майбутнього промислову стратегію**, яка забезпечуватиме конкурентоспроможність Європи на міжнародному рівні.
- **Захищати матеріальну безпеку блоку** в умовах геополітичної невизначеності та нестабільності цін.
- **Консолідувати глобальне лідерство Європи** у сфері циркулярної економіки та політики щодо цифрових продуктів.

¹ Програма ООН з довкілля (2024) Global Resources Outlook 2024. Змінити тенденцію — шляхи до придатної для життя планети в умовах різкого зростання споживання ресурсів. Міжнародна експертна група. Найробі. Режим доступу: <https://www.resourcepanel.org/reports/global-resources-outlook>

² Європейська наукова консультативна рада зі зміни клімату (2023) Наукові рекомендації щодо визначення загальноєвропейської кліматичної цілі до 2040 року та бюджету парникових газів на 2030–2050 роки. 15 червня 2023 р. Режим доступу: <https://climate-advisory-board.europa.eu/reports-and-publications/scientific-advice-for-the-determination-of-an-eu-wide-2040>

³ Європейське агентство з довкілля (2023) Європейські тенденції та проекти 2023. Звіт ЄАД, липень 2023 року, с. 21. Режим доступу: <https://www.eea.europa.eu/publications/trends-and-projections-in-europe-2023>

Заходи, запропоновані в цьому звіті, корелюють із багатьма діями, до яких закликає нещодавня Антверпенська декларація про Європейську промислову угоду, зокрема йдеться про усунення нормативної неузгодженості та зменшення надмірної звітності.⁴ Дії ЄС є ключовими для стимулювання швидких і масштабних змін — загальноєвропейська нормативно-правова база може забезпечити значно більші, швидші та ефективніші результати, ніж якщо держави-члени діятимуть поодиночі.^{5,6}

Разом запропоновані заходи прокладають шлях до успішної економіки матеріалів із низьким вуглецевим слідом.

Ключові елементи нормативно-правової бази щодо матеріалів

Щоб забезпечити міцну й цілісну нормативно-правову базу щодо управління матеріалами, ми пропонуємо розширити сферу дії деяких поточних політик і створити на їх основі нові. Йдеться, зокрема, про такі ключові елементи.

Декарбонізація виробництва матеріалів – Ефективними механізмами скорочення викидів парникових газів від виробництва матеріалів є Система торгівлі викидами ЄС (СТВ ЄС) і механізм вуглецевого коригування імпорту (МВКІ). Розширення сфери дії СТВ ЄС і рівня охоплення МВКІ для узгодження з СТВ сприятиме економічно ефективній декарбонізації виробництва матеріалів та ідеально стимулюватиме створення подібних схем вуглецевого ціноутворення по всьому світу.

⁴ Антверпенська декларація про Європейську промислову угоду. 20 лютого 2024 р. Режим доступу: <https://antwerp-declaration.eu/>

⁵ Стратегія циркулярної економіки Австрії має на меті скоротити матеріальний слід країни на 80% до 2050 року. Див.: Федеральне Міністерство Республіки Австрія з питань зміни клімату, захисту довкілля, енергетики, мобільності, інновацій та технологій (2022) Австрія на шляху до сталого циркулярного суспільства. Стратегія циркулярної економіки Австрії. Режим доступу: https://circulareconomy.europa.eu/platform/sites/default/files/2023-10/Austrian_CES.pdf

⁶ Нідерланди запропонували конкретні заходи для досягнення своєї цілі щодо скорочення використання первинної абіотичної сировини на 50% до 2030 року. Див. Уряд Нідерландів (2023) Національна програма циркулярної економіки на 2023–2030 роки. Режим доступу: <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/beleidsnotas/2023/02/03/nationaal-programma-circulaire-economie-2023-2030/NPCE+Circulaire+Economie+rapport+Engels.pdf>

Політика щодо продуктів. Більш сталої форми споживання — з меншою кількістю краще продуманих і більш довговічних продуктів, які часто використовуються, підлягають ремонту, багаторазовому використанню та, зрештою, переробленню — можна досягти через поєднання політичних заходів. Гармонізація відіграє ключову роль у використанні сили Єдиного ринку для стимулювання змін. За допомогою гармонізації, зміцнення та інтеграції політичних механізмів у наступних сферах Європа може створити таку нормативно-правову базу щодо продуктів, яка стимулюватиме бізнес і приносить користь споживачам. Ключовими її компонентами є:

Регламент про екодизайн для сталих продуктів (РЕСП) Цифрові паспорти продуктів (ЦПП) можуть відігравати ключову роль в ефективному управлінні даними, зменшуючи навантаження зі звітності й забезпечуючи інтеграцію з РВВ та оподаткуванням продуктів — водночас даючи споживачам змогу робити сталий вибір і допомагаючи підприємствам декарбонізувати ланцюги постачання. Вони також дають Європі можливість очолити революцію цифрових продуктів, що саме розгортається.

Розширена відповідальність виробника (РВВ). Слід зменшити рівень бюрократичної тяганини на єдиному ринку, узгодивши елементи схеми РВВ у всіх державах-членах ЄС — зокрема продуктивний асортимент, визначення зобов'язаних виробників, вимог до звітності та критеріїв для модуляції зборів — і використати інформацію з ЦПП і точні дані про продажі для оптимізації звітності. Розширення обсягу охоплених витрат краще відображатиме принцип «забруднювач платить», перекладаючи витрати з платників податків на виробників і вирівнюючи умови для виробників у ЄС та за його межами.

Оподаткування продукції. Цілеспрямоване гармонізоване оподаткування продукції на рівні ЄС допоможе встановити цінові надбавки, які стимулюватимуть виробників пропонувати більш ресурсоефективні, сталі продукти та заохочуватимуть споживачів обирати саме їх. Оподаткування можна застосувати стратегічно для сприяння циркулярному підходу — наприклад, воно може залежати від показників РЕСП продуктів або від ваги — у випадку транспортних засобів. Такий підхід вимагатиме зміни способу реалізації Комісією своєї компетенції щодо оподаткування — на голосування кваліфікованою більшістю. Цю зміну варто здійснити для створення ефективнішого набору інструментів політики ЄС.

Зелені державні закупівлі. Маючи споживчу спроможність близько 2 трлн євро (14% ВВП) на рік, державний сектор володіє величезним потенціалом для формування ринку та каталізації системних змін. Це можна використовувати стратегічно, разом із зазначеними вище заходами, для сприяння успішним циркулярним бізнес-моделям, заохочення інвестицій і надання ринку довгострокової впевненості в наявності попиту на продукти та послуги, що мають високу ефективність використання матеріалів.

Ремонт і повторне використання. Широкомасштабні системи ремонту та повторного використання можуть стати нормою завдяки комплексу заходів, що охоплює створення мінімальних стандартів і вимог до звітності; звільнення цієї діяльності від антимонопольного законодавства, яке перешкоджає участі великої кількості підприємств; а також встановлення необов'язкових вуглецевих бюджетів для окремих секторів. Такий підхід створить можливості

для нових бізнес-моделей і означатиме, що продукти будуть використовуватись значно довше.

Межа між продуктами і відходами. Узгодження визначення того, коли конкретні продукти стають відходами, забезпечить ясність підприємствам ЄС, які займаються ремонтом і реконструкцією, і спонукатиме їх до інновацій. Це також полегшить переміщення реконструйованих і відремонтованих товарів на єдиному ринку.

Зміни в тому, як Європа сприймає Рамкову директиву про відходи і виконує її, сприятимуть заходам, описаним вище.

Переосмислення ієрархії відходів. Щоб ефективніше пом'якшувати кліматичні зміни та зменшувати споживання матеріалів, переосмислена ієрархія відходів має зосереджуватись виключно на матеріалах у момент, коли вони стають відходами. Її також необхідно розширити, щоб включити ієрархії перероблення та залишкових відходів для сухих матеріалів (процеси перероблення слід впорядковувати за рівнем викидів, яких вдалося уникнути), а також додати окрему ієрархію оброблення біовідходів.

Нова рамкова директива про матеріали. – Рамкова директива про відходи змінила погляди Європи на управління відходами, але її вже недостатньо для вирішення проблеми декарбонізації. Нам потрібна Рамкова директива про матеріали, що сприятиме управлінню ресурсами, зокрема відходами, через призму ресурсоефективності та циркулярної економіки. Це створить правове поле для політики, що стимулює декарбонізацію через наш вибір щодо того, які матеріали ми використовуємо та як і коли ми їх використовуємо.

Директива має фокусуватись на зниженні споживання матеріалів через їх оподаткування на рівні ЄС. Вона також зобов'язуватиме держави-члени застосовувати ієрархію використання матеріалів, щоб забезпечувати використання відповідного матеріалу у відповідному випадку та, у такий спосіб, зменшити споживання матеріалів і вплив на довкілля.

Політичний виклик і можливість.

Економіка матеріалів із низьким вуглецевим слідом досяжна. Вона важлива не лише для боротьби зі зміною клімату, а й для подальшого процвітання Європи — через зменшення наших вимог до природного світу. Переведення економіки на циркулярну модель потребує загальноєвропейського бачення і дій задля посилення внутрішнього ринку та створення гармонізованих правил і стимулів, які задіють винахідливість і прагнення учасників.

Суспільство отримуватиме каскадні переваги: підвищення зайнятості, збільшення продуктивності ресурсів, скорочення витрат за рахунок подовження терміну служби продукту, зменшення витрат на обслуговування та уникнення зовнішніх витрат, як-от забруднення. Політика, що трансформує нашу взаємодію з матеріалами, може посприяти побудові сталого майбутнього для громадян Європи зараз і пізніше.

На карту поставлено багато, але якщо ЄС зможе знайти засоби для здійснення цих змін і вплинути на світ, аби він зробив так само, вигоди будуть ще більшими.

